

UDK 27-774-46-462
Primljeno: 3. 4. 2018.
Prihvaćeno: 26. 6. 2018.
Prethodno priopćenje

TIJELA SUDJELOVANJA I SUODGOVORNOSTI NA ŽUPNOJ RAZINI

Josip ŠIMUNOVIĆ

Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Vlaška 38, p.p. 432, 10 001 Zagreb
josip.simunovic@zg.t-com.hr

Sažetak

Tema članka usmjerava na razmišljanje o važnosti tijelâ sudjelovanja svećenika i vjernika laika te o njihovoj zajedničkoj suodgovornosti za kvalitetno postavljanje i osmišljavanje cjelokupnoga pastoralno-katehetskog ostvarenja župne zajednice. Ta tijela sudjelovanja i suodgovornosti *Zakonikom kanonskoga prava* jesu *preporučena* (župno pastoralno vijeće) i *obvezatna* (župno ekonomsko vijeće). Tim važnim tijelima pridodajemo još jedno *uspostavljeno* tijelo, koje ne gubi nikada na svojoj aktualnosti. Postojanje toga tijela u župnim zajednicama određuje se partikularnim pravom i snagom odluke dijecezanskog biskupa. Riječ je o župnom *caritasu* ili karitativnoj zajednici. Djelovanje nabrojanih tijela sudjelovanja i suodgovornosti svećenika i vjernika laika na župnoj razini ostvaruje se u dinamici pastoralnog planiranja i programiranja. Pastoralno planiranje i programiranje veoma je važno i neophodno za svaku župnu zajednicu ako želi na najbolji način odgovoriti na znakove vremena koji svakog dana propituju život i djelovanje same župne zajednice. Ono odražava životnost i potrebnu pastoralnu mobilnost svake župne zajednice. U članku se dotiče svrha i narav tih tijela, izbor članova kao i njihova formacija, što je sve u službi eklezijalne impostacije i djelovanja tih tijela u župnoj zajednici. Vrijeme u kojem živimo sve više potvrđuje njihovu važnost i nužnost koje se ostvaruju u konkretnom sudjelovanju vjernika laika u suradničkim, dijaloškim i suodgovornim odnosima sa svećenicima, kojima je dijecezanski biskup župnu zajednicu povjerio na skrb.

Članak na početku ukratko predstavlja izabrane misli crkvenog učiteljstva na općoj i partikularnoj razini o suradnji svećenika i vjernika laika. Predstavljeni govor dobro je polazište za razvijanje misli o tijelima suradnje i suodgovornosti – župnom pastoralnom vijeću, župnom ekonomskom vijeću i župnom *caritasu*, odnosno karitativnoj zajednici, koje su dobrodošle određene crkvene strukture na župnoj razini.

Ključne riječi: župno pastoralno vijeće, župno ekonomsko vijeće, župni *caritas*, karitativna zajednica, suodgovornost, pastoralno planiranje i programiranje.

Uvod

Tema članka usmjerava nas da razmišljamo o važnosti tijelâ sudjelovanja svećenika i vjernika laika te o njihovoj zajedničkoj suodgovornosti za kvalitetno postavljanje i osmišljavanje cjelokupnoga pastoralno-katehetskog ostvarenja župne zajednice. Tijela sudjelovanja i suodgovornosti po *Zakoniku kanonskoga prava* jesu *preporučena*, kao što je župno pastoralno vijeće (usp. kan. 536) i *obvezatna*, kako što je župno ekonomsko vijeće (usp. kan. 537).¹ Tim važnim tijelima pridodajemo u našem razmišljanju i još jedno *uspostavljeno* tijelo, koje ne gubi nikada na svojoj aktualnosti. Postojanje toga tijela u župnim zajednicama određuje se partikularnim pravom i snagom odluke dijecezanskog biskupa. Riječ je o župnom *caritasu*² ili karitativnoj zajednici.³

Djelovanje nabrojanih tijela sudjelovanja i suodgovornosti svećenika i vjernika laika na župnoj razini ostvaruje se u dinamici pastoralnog planiranja i programiranja. Pastoralno planiranje i programiranje veoma je važno i neophodno za svaku župnu zajednicu ako želi na najbolji način odgovoriti na znakove vremena, koji svakoga dana propituju život i djelovanje same župne zajednice. Ono odražava životnost i potrebnu pastoralnu mobilnost svake župne zajednice. »Župna zajednica nastoji odgovarajućim pastoralnim planom i programom odgovoriti na izazove darovana prostora i vremena u kojem ona živi, kao i vlastitu refleksiju na samu crkvenu i društvenu situaciju koje znaju itekako utjecati na njezin život, rast i djelovanje. Odgovarajući i dobro postavljeni pastoralni plan i program župne zajednice uvelike doprinosi kvalitetnijem životu te samim time i ostvarivanju župne zajednice.«⁴

U svjetlu izrečenog posve je jasno da izradba pastoralnog plana i programa jedne župne zajednice ne bi smjela proći bez aktivnog i konkretnog doprinosa župnoga pastoralnog vijeća, župnoga ekonomskog vijeća i župnog *caritasa* odnosno karitativne zajednice. Članovi tih istaknutih tijela, o kojima ćemo razmišljati u članku, nisu jedini koji sudjeluju u izradbi vizije i strategije župne zajednice, no nisu zanemarivi! Tijela suradnje i suodgovornosti na župnoj razini – predmet našega razmišljanja – ne sudjeluju samo aktivno u

¹ Usp. *Zakonik kanonskoga prava*, proglašen vlašću pape Ivana Pavla II., s izvorima, Zagreb, 1996. (dalje: ZKP).

² Usp. Pravilnik župnih *caritasa* Zagrebačke nadbiskupije, u: *Službeni vjesnik Zagrebačke nadbiskupije*, 89 (2002.) 6, 270–272.

³ Usp. HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA – NACIONALNI KATEHETSKI URED, *Župna kateheza u obnovi župne zajednice. Plan i program*, Zagreb – Zadar, 2000., 115–116.

⁴ Josip ŠIMUNOVIĆ, Župno pastoralno vijeće – važno tijelo suodgovornosti i suradničkih odnosa. Teološko-pastoralna promišljanja o naravi i svrsi župnoga pastoralnog vijeća, u: *Vjesnik Đakovačko-osječke nadbiskupije i Srijemske biskupije*, 144 (2016.) 5, 9.

izradi pastoralnog plana i programa nego aktivno provode, usklađuju i provjeravaju ono što je određeno i zamišljeno pastoralnim planom i programom župne zajednice.

Stoga članak ne dovodi u pitanje njihovu potrebu i nužnost, nego želi poticajno i pozitivno pridonijeti njihovu boljem i kvalitetnijem ekleziološkom postavljanju, a onda i djelovanju i ostvarivanju u cjelokupnom životu temeljne teritorijalne jedinice Crkve – župne zajednice.

Zato ćemo se u članku dotaknuti svrhe i naravi tih tijela, izbora članova kao i njihove formacije, što je sve u službi eklezijalne impostacije i djelovanja tih tijela u župnoj zajednici. Vrijeme u kojem živimo sve više potvrđuje njihovu važnost i nužnost koje se ostvaruju u konkretnom sudjelovanju vjernika laika u suradničkim, dijaloškim i suodgovornim odnosima sa svećenicima kojima je župnu zajednicu na skrb povjerio dijecezanski biskup (usp. ZKP kan. 519). Vrijeme u kojem se današnja Crkva ostvaruje, potiče i zahtijeva da se dogode određene promjene, tj. reforme u shvaćanju i prihvaćanju tih tijela, koje bi proveli svećenici i vjernici laici. Reforme neće biti učinkovite bez stvarne promjene mentaliteta čitava Božjeg naroda. »Temelj svake reforme ostaje oblikovanje čvrste i žive vjere, objektivno poznavanje saborskih dokumenata i uputa za njihovo provođenje u život, međusobno povjerenje na različitim razinama kroz iskrenu suradnju i ljubav.«⁵

Članak na početku ukratko predstavlja izabrane misli crkvenog učiteljstva na općoj i partikularnoj razini o suradnji svećenika i vjernika laika. Predstavljen govor dobro je polazište za razvijanje misli o tijelima suradnje i suodgovornosti – župnom pastoralnom vijeću, župnom ekonomskom vijeću i župnom *caritasu*, odnosno karitativnoj zajednici, koje su dobrodošle određene crkvene strukture na župnoj razini. Mons. Marin Srakić ističe: »Crkvene strukture su korisne, štoviše one su nezamjenjive u složenom organizmu; one su potrebne kao kostur tijelu, bez kojega ono ne može uspravno stajati. Tako struktura postaje nezamjenjiva za organizirani i kapilarni rad, za provjeru obavljenog posla, za ispravak svakog poremećenog djelovanja, za pomoć svakom bratu koji je u nevolji, za oživljavanje i poticaj na dobro, za iskazivanje hvale Bogu za svaki napredak njegova djela.«⁶ Crkva je vidljiva zajednica koju je Isus Krist htio i osnovao. Kao vidljivoj zajednici potrebna su joj tijela, »strukture koje izražavaju njezino zajedništvo i u službi su zajedništva«⁷.

⁵ Nikola ŠKALABRIN, Ekonomsko i pastoralno vijeće, u: *Bogoslovska smotra*, 70 (2000.) 1, 128.

⁶ Marin SRAKIĆ, Izgradnja partikularne Crkve: župna i biskupijska tijela, u: *Diacovensia*, 9 (2001.) 1, 83.

⁷ *Isto*.

1. Govor dokumenata crkvenog učiteljstva o suradnji svećenika i vjernika laika

Na početku našega razmišljanja, držimo korisnim istaknuti misli crkvenoga učiteljstva o suradnji svećenika i vjernika laika, što je prvi uvjet za kvalitetan i obostrano obogaćujući rad u tijelima sudjelovanja i suodgovornosti na župnoj razini. Ta suradnja pridonosi kako osobnoj izgradnji svećenika i vjernika laika tako i izgradnji čitave župne zajednice.

Govor o odnosu svećenika i vjernika laika, pa tako i govor o suradničkom odnosu unutar tijela sudjelovanja i suodgovornosti na župnoj razini »pretpostavlja kao polaznu točku temeljnu postavku Drugog vatikanskog koncila: opće svećeništvo vjernika. Uvažavajući razlike između ministerijalnog i općeg svećeništva vjernika, Koncil upućuje na zajednički izvor, Kristovo svećeništvo.«⁸ Svi su članovi, članovi jednog Božjeg naroda.⁹ »U tom jednom narodu Božjem svaki član ima svoje mjesto i ulogu, bilo prezbiter bilo vjernik laik. Za odgovorni suživot bitno je kakav je njihov međusobni odnos.«¹⁰

Pregled izabranih dokumenata crkvenoga učiteljstva o suradnji svećenika i vjernika laika započinjemo Dogmatskom konstitucijom o Crkvi *Lumen gentium*. Iščitavajući spomenutu dogmatsku konstituciju, veoma lako možemo uočiti da je čitavo četvrto poglavlje posvećeno vjericima laicima.¹¹ Naglašeno je da su pastiri upoznati koliko vjernici laici pridonose dobru cijele Crkve (usp. LG 30). Vjernici laici su »posebno pozvani na to da Crkvu uprisutnjuju i čine djelatnom na onim mjestima i u onim prilikama gdje ona samo po njima može postati sol zemlje« (LG 33). Taj apostolat ne isključuje nikoga od vjernika laika. No vjernici laici mogu »biti pozvani na još neposredniju suradnju u apostolatu hijerarhije, poput onih muževa i žena koji su u apostolu Pavlu pomagali u evanđelju, trudeći se mnogo u Gospodinu (usp. Fil 4,3; Rim 16,3ss). Osim toga, oni su podobni da im hijerarhija radi duhovne svrhe povjeri obavljanje neke crkvene službe« (LG 33).

⁸ Stjepan BALOBAN, Odnos prezbitera i vjernika laika, u: *Crkva u svijetu*, 25 (1990.) 4, 323.

⁹ Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Lumen gentium*. *Dogmatska konstitucija o Crkvi* (21. XI. 1964.), br. 32, u: *Dokumenti*, Zagreb, 2008. (dalje: LG).

¹⁰ Stjepan BALOBAN, Odnos prezbitera i vjernika laika, 313.

¹¹ Dogmatska konstitucija o Crkvi *Lumen gentium* donosi definiciju laika: »Pod nazivom laika ovdje se razumiju svi Kristovi vjernici, osim članova svetoga reda i od Crkve odobrenoga redovničkog staleža, to jest Kristovi vjernici koji su krstom priteljovljeni Kristu i ustanovljeni kao Božji narod, a na svoj su način učinjeni dionicima Kristove svećeničke, proročke i kraljevske službe te u Crkvi i u svijetu obnašaju svoj dio poslanja cijeloga kršćanskog naroda«, LG 31.

U predzadnjem broju četvrtog poglavlja Dogmatske konstitucije o Crkvi *Lumen gentium* preporučuje se povezanost pastira i vjernika laika. Prvo se obraća vjericima laicima: »Laici poput svih Kristovih vjernika neka s kršćanskom poslušnošću spremno prihvaćaju ono što sveti pastiri, kao predstavnici određuju u Crkvi kao učitelji i upravitelji; tako oni slijede primjer Krista koji je svojom poslušnošću sve do smrti svim ljudima otvorio blaženi put slobode djece Božje. Isto tako neka ne propuste u svojim molitvama preporučivati Bogu svoje predstojnike jer oni neprestano bdiju kao oni koji trebaju položiti račun o našim dušama, da to čine s radošću, a ne stenjući (usp. Heb 13,17)« (LG 37).

Kada se obraća pastirima, *Lumen gentium* potiče pastire da priznaju te promiču dostojanstvo i odgovornost vjernika laika u Crkvi. »Neka se rado posluže njihovim razboritim savjetom, s povjerenjem neka im povjere dužnosti u služnji Crkvi te im ostave slobodu i prostor djelovanja, štoviše, neka ih ohrabruju da se i na vlastitu pobudu daju na posao. Neka očinskom ljubavlju i pozorno u Kristu razmotre pothvate, prijedloge i želje koje laici predlažu« (LG 37).

Sukladno navedenom, slijedi zaključna misao o ostvarenju plodonosne suradnje pastira i vjernika laika. »Iz toga prisnog ophođenja između laikâ i pastirâ valja za Crkvu očekivati mnoga dobra: tako, naime, u laikâ jača osjećaj vlastite odgovornosti, gaji se revnost, a sile laika lakše se pridružuju djelu pastirâ. Ti će, pak, potpomognuti iskustvom laikâ, uzmoći točnije i prikladnije rasuđivati u duhovnim i vremenitim stvarima tako da sva Crkva, ojačana svim svojim udovima, uspješnije ispuni svoje poslanje za život svijeta« (LG 37).

Istaknute misli Dogmatske konstitucije o Crkvi *Lumen gentium* govore o »zajedništvu hijerarhija – laikat pod dinamičkim i operativnim vidikom«¹².

Da bi se ispravno razumjela funkcija hijerarhije, potrebno ju je promatrati u cjelini Božjeg naroda. Isto tako za ispravno razumijevanje uloge vjernika laika, važno je vjernike laike promatrati i doživljavati prema čitavu Božjem narodu. Hijerarhija kao i vjernici laici jesu jedan Božji narod. Odnos vjernika laika i hijerarhije mogao bi se formulirati na sljedeći način: »Kršćanin se, prije svake razlike koja proizlazi iz staleža i poslanja, označuje kao 'član' izabranog naroda Božjega, mističnog tijela Kristova. Baš zbog toga što je njegova esencijalna struktura 'biti članom' kršćanin je, u snazi svoga biti (a onda i kao neotuđiva potreba), biće 'u odnosu' ili biće 'za drugoga', usmjereno prema drugima, vezano uz druge: tj. u intimnom nadnaravnom odnosu s drugim 'članovima' istog naroda Božjeg.«¹³

¹² Stjepan BALOBAN, Odnos prezbitera i vjernika laika, 314.

¹³ Dionigi TETTAMANZI, Laici, u: *Dizionario enciclopedico di teologia morale*, Roma, 1981., 487.

Drugi vatikanski koncil donosi dokument *Apostolicam actuositatem*, koji je usmjeren na vjernike laike i promišlja njihov apostolat. U svjetlu naše teme donosimo tekstove koji naglašavaju odnos svećenika i vjernika laika u župnoj zajednici. Tako u Dekretu o apostolatu laika *Apostolicam actuositatem* nalazimo kako je djelovanje laika u životu župne zajednice »toliko potrebno da bez njea ni sâm apostolat pastirâ u većini slučajeva ne bi mogao postići svoj puni učinak«¹⁴. Stjepan Baloban dobro primjećuje kada kaže: »Vjernik laik ne smije se promatrati kao 'objekt', kojemu se prema *potrebi* obraćaju prezbiteri i općenito hijerarhija. Vjernik laik je, prije svega, 'subjekt' suradnje u pastoralnom djelovanju. On je suradnik u pastoralu, onaj oko kojega se sve događa. [...] Termin kojim se označava sudjelovanje vjernika laika u pastoralu jest 'suradnja'. Ona se pokazuje kao nužna posljedica onog zajedničkog svima prezbiterima i vjernicima laicima, tj. da su svi, članovi jednog naroda Božjeg.«¹⁵

Svjesnost da su članovi Božjeg naroda traži od vjernika laika angažirano djelovanje u vlastitoj župnoj zajednici. Tako Dekret jasno kaže da župna zajednica »pruža očit primjer apostolata zajednice time što ujedinjuje sve ljudske različitosti koje se u njoj nalaze te ih ugrađuje u sveopćinstvo Crkve. Neka se laici naviknu djelovati u župi u prisnoj povezanosti sa svojim svećenicima i iznositi pred crkvenu zajednicu vlastite probleme kao i probleme svijeta, te pitanja koja se tiču spasa ljudi da se pretresaju i rješavaju na osnovi mišljenja sviju; neka se, prema svojim silama, nauče pomagati u svakom apostolskom i misionarskom pothvatu svoje crkvene obitelji« (AA 10).

Spomenuti Dekret također poziva sve na stvaranje zajedničkih vijeća na župnom, međužupnom, međubiskupijskom, nacionalnom i međunarodnom planu (AA 26).

Pastoralna konstitucija o Crkvi u suvremenom svijetu *Gaudium et spes* poziva vjernike laike da ne očekuju uvijek konkretna rješenja na teška pitanja i situacije od svećenika, nego da i sami preuzmu na sebe odgovornost: »Od svećenikâ, pak, neka laici očekuju svjetlo i duhovnu snagu. No neka ne misle da su njihovi pastiri uvijek tako stručni da mogu imati spremno konkretno rješenje za svako pa i najteže pitanje koje iskrsne ili da su oni za to poslani; neka radije sami – prosvijetljeni kršćanskom mudrošću i zdušno uzimajući u obzir nauk crkvenog učiteljstva – preuzmu svoju vlastitu zadaću.«¹⁶

¹⁴ DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Apostolicam actuositatem. Dekret o apostolatu laika* (18. XI. 1965.), br. 10, u: *Dokumenti* (dalje: AA).

¹⁵ Stjepan BALOBAN, Odnos prezbitera i vjernika laika, 315.

¹⁶ DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Gaudium et spes. Pastoralna konstitucija o Crkvi u suvremenom svijetu* (7. XII. 1965.), br. 43, u: *Dokumenti* (dalje: GS).

U Dekretu o službi i životu prezbitera *Presbyterorum ordinis* govori se i o odnosu svećenika i laika. Njihova je povezanost neizbježna ako se želi graditi župna zajednica u skladu s poslanjem i vremenom. Stručna, otvorena i suradnička pomoć pridonosi kvaliteti života i rada u župnoj zajednici. Obraćajući se svećenicima, taj im dekret toplo stavlja na srce da se među vjernicima laicima ponašaju »prema primjeru Učitelja, koji među ljude 'nije došao da bude posluživan, nego da služi i život svoj dade kao otkupninu za mnoge' (Mt 20,28). Neka prezbiteri iskreno priznaju i promiču dostojanstvo laikâ i poseban udio koji laici imaju u poslanju Crkve. [...] Rado neka slušaju laike i bratski promatraju njihove želje, priznavajući njihovo iskustvo i mjerodavnost na raznim poljima ljudske djelatnosti, da bi tako mogli zajedno s njima razabirati znakove vremena.«¹⁷

Za kvalitetnu komunikaciju, suradnički i dijaloški odnos nije odgovorna samo jedna strana nego svi koji su uključeni i obuhvaćeni određenim odnosom i komunikacijom. Zato taj dekret ne zaboravlja ni dužnosti vjernika laika prema svojim svećenicima, želeći istaknuti konstruktivni, zajednički odnos i komunikaciju: »Sami, pak, Kristovi vjernici neka budu svjesni kako su dužnici svojim prezbiterima; stoga neka djetinjom ljubavlju prate njih – svoje pastire i očeve. Imajući udjela na skrbi svojih prezbitera, neka ih isto tako pomažu koliko je moguće molitvom i djelom, da bi oni lakše mogli svladavati teškoće i plodonosnije ispunjavati svoje dužnosti« (PO 9). Prema svojem znanju ili stručnosti, vjernici laici imaju pravo izraziti svojim svećenicima mišljenje o stvarima koje se tiču života i općeg dobra župne zajednice. Takav odnos između svećenika i vjernika laika jača svijest laičke suradnje, suodgovornosti te spremnost povezivanja sila na dobrobit Crkve, koja se konkretno ostvaruje u i u župnoj zajednici.

Predstavljene koncilski tekstovi jasno govore o potrebnoj i nužnoj povezanosti svećenika i vjernika laika u suradnji i suodgovornosti za život Crkve, konkretno za život župne zajednice. »Vjernici laici imaju pravo na suradnju. Ne radi se o nekoj 'dobronamjernosti' prezbitera. Ako vjernici to ne čine, ne vrše svoju ulogu članova jednog naroda Božjega.«¹⁸ Očigledno je da je Drugi vatikanski koncil izazvao »radikalnu promjenu načina shvaćanja i življenja Crkve, ostvarujući temeljni prijelaz: iz bitno *institucionalnog* vida na snažno *komunionalni* vid Crkve«¹⁹.

¹⁷ DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Presbyterorum ordinis. Dekret o službi i životu prezbitera* (7. XII. 1965.), br. 9, u: *Dokumenti* (dalje: PO).

¹⁸ Stjepan BALOBAN, Odnos prezbitera i vjernika laika, 315–316.

¹⁹ Marin SRAKIĆ, Izgradnja partikularne Crkve: župna i biskupijska tijela, 86.

Jesu li vjernici laici svjesni svoje uloge u župnoj zajednici? Jesu li svećenici otvoreni za suradnju s vjernicima laicima? Župnu zajednicu čine najviše vjernici laici koji bi se trebali brinuti za njezin cjelokupan rast u suradnji sa svećenicima kojima su povjerene župne zajednice.

Dvadesetak godina nakon Drugoga vatikanskog koncila papa Ivan Pavao II. saziva sinodu biskupa na kojoj se promišljalo gdje je to došlo do konkretizacije uključivanja vjernika laika u život Crkve. Plod te sinode je i Apostolska pobudnica o pozivu i poslanju laika u Crkvi i u svijetu *Christifideles laici*. Apostolska pobudnica *Christifideles laici* promovira veću suradnju svećenika i vjernika laika, koja nije uvijek bez određenih poteškoća.²⁰

U kontekstu naše teme izdvajamo brojeve 26 i 27, koji predstavljaju župnu zajednicu kao vidljivi izraz crkvenog zajedništva te razmatraju apostolsko zalaganje vjernika laika u župnim zajednicama. »Crkveno zajedništvo, iako uvijek ima univerzalnu dimenziju, najneposredniji svoj i vidljivi izraz nalazi u župi: ona je ono krajnje mjesno očitovanje Crkve, u nekom smislu Crkva sama što živi među kućama svojih sinova i svojih kćeri« (CL 26). Stoga »vjernici laici moraju sve više i više biti svjesni posebne važnosti apostolskoga zalaganja u svojoj župi« (CL 27). I zato je posve »neophodno da svaki vjernik laik bude uvijek živo *sojestan da je 'član Crkve'* kojemu je povjerena izvorna nezamjenjiva i neprenosiva zadaća istrošiti se na dobro svijuu« (CL 28).

Vezano uz sadržaj teme koju obrađujemo, donosimo samo jedan kanon *Zakonika kanonskoga prava* koji govori o suradnji vjernika laika u vlasti upravljanja: »Laici koji se nađu sposobnima prikladni su da ih posvećeni pastiri uzmu za one crkvene službe i zadaće koje mogu vršiti prema pravnim propisima. Laici koji se odlikuju potrebnim znanjem, razboritošću i čestitošću prikladni su da kao stručnjaci ili savjetnici, i u vijećima prema pravnoj odredbi, pomažu crkvenim pastirima« (ZKP, kan. 228). Citirani kanon potvrđuje da vjernici laici mogu biti na razini župne zajednici »članovi župnoga ekonomskoga vijeća (kan. 537) i župnoga pastoralnoga vijeća (kan. 536 § 1). Laici u tim *vijećima* mogu sudjelovati kao stručnjaci ili kao članovi savjetnici, koji djeluju prema odredbama kanonskog prava, odnosno posebnim *Statutima* vijeća. Kanonske odredbe ne predviđaju mogućnost da laici predsjedaju spomenutim vijećima.«²¹ U članku će kasnije biti više govora o mjestu i ulozi vjernika laika u župnome pastoralnom vijeću i župnome ekonomskom vijeću.

²⁰ Usp. IVAN PAVAO II., *Christifideles laici – Vjernici laici. Apostolska pobudnica o pozivu i poslanju laika u Crkvi i u svijetu* (30. XII. 1988.), Zagreb, ²1997, br. 2 (dalje: CL).

²¹ Josip ŠALKOVIĆ, *Suradnja laika u vlasti upravljanja*, u: *Bogoslovska smotra*, 76 (2005.) 4, 1088.

Ivan Pavao II. u Apostolskom pismu episkopatu, kleru i vjernicima na završetku Velikoga jubileja godine 2000. *Novo millennio ineunte* veoma jasno predstavlja »prostore zajedništva koje treba gajiti i proširivati dan za danom na svim razinama, unutar tkiva života svake Crkve. Tu zajedništvo treba zračiti u odnosima među biskupima, prezbiterima i đakonima, između pastirâ i čitavoga Božjeg naroda, između klera i redovnikâ, između udruga i crkvenih pokreta. S tim ciljem trebaju biti uvijek bolje vrednovani organizmi sudjelovanja koje predviđa Zakonik kanonskoga prava, kao što su *prezbiteriska i pastoralna vijeća*.«²²

Iako su napisane u kontekstu ljubavi u obitelji, riječi pape Franje o dijalogu u obitelji, možemo primijeniti i na našu temu, kada razmišljamo o tijelima suradnje i suodgovornosti na župnoj razini: »Potrebna nam je širina uma kako ne bismo bili sputani ograničenim idejama i mišljenjima, nego spremni promijeniti ih ili proširiti. Moguće je da moje razmišljanje i razmišljanje drugoga dovedu do nove sinteze, koja obogaćuje i jedno i drugo. Jedinstvo kojemu treba težiti nije uniformnost (jednolikost), nego 'jedinstvo u različitosti', odnosno 'pomirena različitost'. U tom obogaćujućem bratskom zajedništvu različiti se susreću, poštuju i cijene, zadržavajući ipak različite nijanse i naglaske, koji obogaćuju opće dobro. Moramo se osloboditi toga da mislimo kako svi moraju biti isti. [...] Važno je znati reći ono što se misli, a da se drugoga ne uvrijedi. Treba koristiti riječi i način govora koji drugi može lakše prihvatiti ili tolerirati, pogotovo kad se raspravlja o teškim pitanjima; vlastite kritike treba iznositi tako da se pritom ne daje oduška srdžbi i vrijeđa drugoga, kao u nekoj vrsti osvete, te izbjegavati moralizirajući govor, koji služi samo tomu da se drugoga napada, ismijava, optužuje i vrijeđa.«²³

Za kraj pregleda izabranih tekstova crkvenoga učiteljstva donosimo dva dokumenta Hrvatske biskupske konferencije u kojima možemo pronaći poticajne misli o suradnji i suodgovornosti svećenika i vjernika laika. Hrvatski biskupi u Pastoralnim smjernicama na početku trećega tisućljeća *Na svetost pozvani* vide suradnju svećenika i vjernika laika kao nešto što je veoma potrebno u izgradnji župne zajednice. »U našim je župnim zajednicama potrebno otvarati prostore za suradnju laika u istraživanju i rješavanju pastoralnih problema. Tu poglavito mislimo na župna pastoralna i ekonomska vijeća. Stoga potičemo župnike da poklone povjerenje takvim i sličnim načinima laičkoga

²² IVAN PAVAO II., *Novo millennio ineunte – Ulaskom u novo tisućljeće. Apostolsko pismo na završetku Velikoga jubileja godine 2000.* (6. I. 2001.), Zagreb, 2001., br. 45.

²³ Papa FRANJO, *Amoris laetitia – Radost ljubavi. Posinodalna apostolska pobudnica o ljubavi u obitelji* (19. III. 2016.), Zagreb, 2016., br. 139.

sudjelovanja u životu i radu župe, a same vjernike laike pozivamo da župu shvate kao svoju zadaću i odgovornost.«²⁴

U Pastoralnim smjernicama za apostolat vjernika laika u Crkvi i društvu u Hrvatskoj *Za život svijeta* hrvatski su biskupi svjesni da se sami vjernici laici mogu osjećati pozvanima »da sa svojim pastirima surađuju u služenju crkvenoj zajednici brinući se za njezin rast i život«²⁵. Zato u tom smislu nastavljaju: »Kad su u pitanju službe vjernika laika, Crkva je tijekom povijesti pokazala sposobnost prilagođavanja zahtjevima i potrebama vremena. Stoga je danas potrebno, koristeći se drevnim iskustvom, tražiti one službe koje Crkva treba i koje će mnogi od njezinih članova prihvatiti radi veće životnosti crkvene zajednice. Te se službe, u poštivanju punog jedinstva, uspostavljaju prema kanonskim i drugim crkvenim odredbama te prihvaćanjem smjernica koje daju crkvene vlasti. Oni laici kojima je na bilo koji način, trajno ili privremeno, povjerena određena crkvena služba ili zaduženje, obvezni su steći prikladno obrazovanje kako bi mogli ono što im je povjereno pravilno i dostojno obavljati (usp. ZKP, kan. 231 § 1). Moraju se odlikovati i uzornim kršćanskim životom.«²⁶

Ukratko smo, bez nakane za dubljom analizom, predstavili izabrane tekstove crkvenoga učiteljstva o suradnji i suodgovornosti svećenika i vjernika laika, koji su odličan temelj za naše daljnje razmišljanje o tijelima suradnje i suodgovornosti na župnoj razini. Mogli su biti predstavljeni i još neki tekstovi, no vjerujemo da istaknuti tekstovi dovoljno govore i da smo uspjeli prenijeti bit govora crkvenoga učiteljstva o suradnji i suodgovornosti svećenika i vjernika laika u životu Crkve. U zajedničkoj sinergiji jednih i drugih, odnosno u suradnji i suodgovornosti, potrebno je znati odgovornosti predati i odgovornosti preuzeti. Svećenici se »moraju učiti predavati odgovornosti, a vjernici laici primati odgovornosti za one uloge koje vrše u Crkvi. Potrebno je za ovo otvorenost Duhu Svetom koji potiče ljude na kreativnu slobodu i vjernost bez koje nema suodgovornosti.«²⁷

²⁴ HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Na svetost pozvani. Pastoralne smjernice na početku trećega tisućljeća* (15. VIII. 2002.), Zagreb, 2002., br. 96.

²⁵ HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Za život svijeta. Pastoralne smjernice za apostolat vjernika laika u Crkvi i društvu u Hrvatskoj*, Zagreb, 2012., br. 94.

²⁶ Isto.

²⁷ Stjepan BALOBAN, *Odnos prezbitera i vjernika laika*, 321.

2. Župno pastoralno vijeće – tijelo suradnje i suodgovornosti na župnoj razini

Prvo tijelo, odnosno kanonska struktura sudjelovanja i suodgovornosti²⁸ na župnoj razini o kojoj ćemo razmišljati jest župno pastoralno vijeće. Već je u uvodu članka bilo naznačeno da je župno pastoralno vijeće – tijelo preporučeno *Zakonikom kanonskoga prava*: »Ako je prema sudu dijecezanskog biskupa, pošto se posavjetuje s prezbiterkim vijećem, prikladno, neka se u svakoj župi osnuje pastoralno vijeće, kojemu je na čelu župnik i u kojemu neka vjernici zajedno s onima koji snagom svoje službe sudjeluju u pastoralnoj brizi za župu pomažu da se unapređuje pastoralna djelatnost« (ZKP kan. 536 § 1). U tom tijelu vjernici laici mogu pastirima očitovati svoja mišljenja²⁹ vezana za cjelokupno pastoralno-katehetsko ostvarenje župne zajednice. Kao što je vidljivo iz navedenog kanona 536, odlukom dijecezanskog biskupa to preporučeno tijelo ili kanonska struktura može postati obvezatnim u župnim zajednicama određene nad/biskupije. Prema odlukama dijecezanskih biskupa, župno pastoralno vijeće je obvezatno u hrvatskim nad/biskupijama i župnim zajednicama.³⁰ »Premda su biskupi svjesni da nije moguće u svim župama osnovati takvo vijeće, ipak su razborito prosudili da je nužno u našem društvenom i crkvenom okružju stvarati uvjete za župno pastoralno vijeće, koje će njegovati *sinodalni* oblik pastorala.«³¹

Živeći darovano vrijeme i prostor, nitko od Isusovih učenica i učenika u Republici Hrvatskoj ne bi trebao dovoditi u pitanje nužnost ili opravdanost postojanja župnoga pastoralnog vijeća, ako želi djelovati u svjetlu Isusova

²⁸ »Izričaj 'struktura sudjelovanja i suodgovornosti' pod kanonističkim vidom želi reći da se radi o organiziranom obliku ili o instituciji na razini prava, u kojoj se vjernici mogu i trebaju izražavati prema svojim vlastitim mjerodavnostima pred pastirom koji je postavljen za izgradnju Kristova Tijela, za dobro Crkve, u ovom slučaju pred župnikom (usp. kan. 519) kojemu je povjerena župa, 'zajednica vjernika trajno ustanovljena u partikularnoj Crkvi' (kan. 515)«, Lucija BOLJAT – Josip ŠALKOVIĆ, Pravni okvir *sudjelovanja i suodgovornosti* na župnoj razini, u: Josip ŠALKOVIĆ (ur.), *Zakon u životu partikularne Crkve*, Zbornik radova VIII. međunarodnog znanstvenog simpozija crkvenih pravnika u Trogiru-Čiovo, 9. – 10. listopada 2014., Zagreb, 2016., 243.

²⁹ Usp. *Isto*, 242–243.

³⁰ Usp. Pravilnik župnoga pastoralnog vijeća u Zagrebačkoj nadbiskupiji, u: *Službeni vjesnik Zagrebačke nadbiskupije*, 87 (2000.) 2, 50–53; Pravilnik župnog pastoralnog vijeća u Đakovačko-osječkoj nadbiskupiji, na: <http://djos.hr/wp-content/uploads/2014/04/Pravilnik-ZPV.pdf> (27. III. 2018.); Statut Župnoga pastoralnog vijeća u Riječkoj nadbiskupiji, u: *Službeni vjesnik Riječke nadbiskupije*, 2 (2001.) 6, 128–130; Pravilnik Župnoga pastoralnog vijeća u Požeškoj biskupiji, u: *Službeni vjesnik Požeške biskupije*, 15 (2011.) 3, 163–165.

³¹ Alojzije ČONDIĆ, Župno pastoralno vijeće – ogledalo župne zajednice, u: *Služba Božja*, 49 (2009.) 3, 280.

predana naloga³² te odražavati istinsko svjedočanstvo života³³ i pripadnosti zajednici koju je Isus Krist htio i osnovao. No da bi župno pastoralno vijeće uistinu moglo što bolje funkcionirati, potrebno je, prema riječima Pere Aračića, nekih se stvari odučiti, a neke naučiti. Spomenuti pastoralni teolog locira te stvari u dva kruga: »S jedne su strane klerici naučeni solirati iz pozicija 'svete moći' i vjernici koji 50 godina nisu imali slobode biti zauzeti otvoreno u crkvenoj zajednici. S druge strane vjernici su naviknuti da je crkveno djelovanje 'stvar klera' i da su oni objekt toga djelovanja. Tu je nastala određena deformacija u razumijevanju pojma 'biti Crkva'. Takvom umrtvljenju doprinijela je i siromašna vjerska formacija odraslih vjernika.«³⁴ Pero Aračić zalaže se i za određenu formaciju koja bi pridonijela djelatnom suradništvu i plodonosnijem radu u župnome pastoralnom vijeću. »Nešto što se zove obraštvo, ugroženost, vlast ili klerikalizam, još je uvijek kao naslijeđe nazočno na ovim našim prostorima. Nazočan je također i 'prezbiterocentrizam', koncentriranje svega u svećeničku službu. Postoji strah od zrelih i samostalnih vjernika. Taj strah proizlazi iz nekih loših povijesnih iskustava, ali je i posljedica slabih osobnosti prezbitera zbog kojih, između ostaloga, vjernike nismo uspjeli temeljitije izgraditi. Izlaz iz te situacije vidimo u tome da se ŽPV ne promatra tako da se odmah pita što ono prvotno treba dati zajednici, već da po principu – radeći se, uči i učeći se, radi – vijećnici doista postupno i trajno produbljuju sakramentologiju i ekleziologiju, naravno i vlastitu vjeru. Svaki mandat treba biti i formacija za članove ŽPV. Drugim riječima, mogla bi to biti skupina koja je i formalno obvezna formirati se i sazrijevati; dodat ćemo i s njima i mi prezbiteri. Ponovno nam je, dakle, učiti raditi zajedno, surađivati, pokušavati slušati, čuti i razumjeti.«³⁵

Misli Pere Aračića pomažu nam da istaknemo neke potrebne promjene ili poboljšanja u ostvarivanju i djelovanju župnoga pastoralnog vijeća jer značenje i uloga vijeća kao tijela suradnje i suodgovornosti još uvijek nisu dovoljno zaživjeli u svijesti svih vjernika,³⁶ svih članova Božjeg naroda. Nikola Škalabrin dobro primjećuje: »Neće biti dovoljno ustanoviti u župi pasto-

³² Usp. Paul Michael ZULEHNER, *Fundamentalpastoral*, I, Düsseldorf, 1991., 33.

³³ Usp. PAVAO VL., *Evangelii nuntiandi – Navještanje evanđelja. Apostolski nagovor o evangelizaciji u suvremenom svijetu* (8. XII. 1975.), Zagreb, 2000., br. 41.

³⁴ Pero ARACIĆ, *Župno pastoralno vijeće*, u: Josip KRPELJEVIĆ – Ivica ŽULJEVIĆ (ur.), *U službenju Božjemu narodu*, Zbornik radova u čast msgr. Antuna Škvorčevića, prvoga požeškog biskupa prigodom 60. obljetnice života, 35. obljetnice svećeništva i 10. obljetnice biskupstva, Požega, 2007., 323.

³⁵ *Isto*, 323–324.

³⁶ Usp. Alojzije ČONDIĆ, *Župno pastoralno vijeće – ogledalo župne zajednice*, 276.

ralno vijeće, dok se vjernici ne uvjere da su upravo oni protagonisti vlastite pastoralne aktivnosti. Neće biti dovoljno propovijedati o odgovornosti vjernika, sve dok oni budu puki izvršitelji župnikovih odluka.«³⁷ Župno pastoralno vijeće treba biti ogledalo župne zajednice i slika župnoga djelatnog zajedništva.³⁸

Kongregacija za kler u svojem Napatku *Prezbiter, pastir i vođa župne zajednice*, progovara i o župnom pastoralnom vijeću »čija je temeljna svrha služiti, u institucionalnom okviru, uređenoj suradnji vjernika u unapređenju pastoralne djelatnosti, koja je svojstvena svećenicima. Riječ je o *savjetodavnom* tijelu utemeljenom kako bi vjernici, izražavajući krsnu odgovornost, mogli pomoći župniku, koji njime predsjedava – svojim savjetovanjem – u pastoralnim stvarima.«³⁹ Tako izrečena temeljna svrha vodi nas do potrebnog načina djelovanja u župnome pastoralnom vijeću, a to je sinodalni stil djelovanja.⁴⁰ »Sinodalni stil djelovanja omogućava svim članovima Crkve sustavno i organizirano življenje vlastite suodgovornosti. Sinodalnost se ponajprije i isključivo odnosi na povezivanje svih crkvenih subjekata u organski povezanu suodgovornu cjelinu u kojoj su točno određene i nepromjenjive bitne razlike s obzirom na službe i uloge, pri čemu se svaki krštenik može u okvirima vlastite karizme ostvariti kao suodgovoran sudionik u poslanju Crkve.«⁴¹

Može se reći da je župno pastoralno vijeće određeni oblik sinodalnog tijela koje se ostvaruje u institucionalnim okvirima i uređenoj suradnji vjernika laika i svećenika kao dobrodošla pomoć svećenicima u unapređivanju cjelokupne pastoralno-katehetske djelatnosti u župnim zajednicama. Pastoralno-katehetska djelatnost je svojstvena svećenicima – župnicima, ali njima, po *Zakoniku kanonskoga prava*, mogu pomoći i vjernici laici (usp. ZKP 519). Imajući u vidu rečeno, neke su nadbiskupije u Republici Hrvatskoj odredile da se unutar župnoga pastoralnog vijeća osnuju ciljani odbori ili pododbori radi boljeg djelovanja samih župnih pastoralnih vijeća.⁴²

Da bi župno pastoralno vijeće sa svojim članovima pružalo župnicima potrebitu pomoć u unapređivanju i osmišljavanju župne pastoralno-katehetske

³⁷ Nikola ŠKALABRIN, *Ekonomsko i pastoralno vijeće*, 127.

³⁸ Usp. Alojzije ČONDIĆ, *Župno pastoralno vijeće – ogledalo župne zajednice*, 273–290.

³⁹ KONGREGACIJA ZA KLER, *Prezbiter, pastir i vođa župne zajednice. Naputak*, Zagreb, 2003., br. 26.

⁴⁰ Usp. Daniel BOURGEOIS, *Die Pastoral der Kirche*, Paderborn, 2004., 754–758.

⁴¹ Stanislav ŠOTA, *Analiza i kritički osvrt na župna pastoralna vijeća i njihove odbore u Đakovačko-osječkoj nadbiskupiji*, u: *Obnovljeni život*, 71 (2016.) 1, 87.

⁴² Usp. *Ti si Krist – za nas i za sve ljude. Izjave i odluke Druge biskupijske sinode đakovačke i srijemske*, Đakovo, 2008., br. 265.

djelatnosti, ono pod vlašću svećenika – župnika nastoji »istraživati, raspravljati i iznositi konkretne prijedloge s obzirom na župni pastoral«⁴³ i cjelokupno katehetsko odvijanje u župnoj zajednici.

U svjetlu sveg dosad izrečenog, od izuzetne je važnosti napomenuti da članovi župnoga pastoralnog vijeća imaju savjetodavni glas te se vijeće kao župno tijelo »ostvaruje u okvirima pastoralne savjetodavnosti«⁴⁴. Prema Nikoli Vranješiu »pastoralna savjetodavnost podrazumijeva doprinos vjernika izgradnji župne zajednice vlastitim savjetom i prijedlogom koji će svaki razboriti župnik uvrstiti u proces donošenja odluke koja na kraju spada na župnika. [...] Župno pastoralno vijeće ne vodi župu niti donosi odluke. To su funkcije koje su izravno vezane uz pastirsko vodstvo, odnosno pridržane su župniku. Dio su njegove karizme. To, s druge strane, ne znači obezvređivanje ili umanjivanje savjetodavnog glasa. Ni savjetodavni glas, ni drugi načini suradnje u Crkvi ne smiju se shvaćati u svjetlu svjetovne logike važnijeg i manje važnog već u smislu ispravne crkvene logike doprinosa putem vlastita poziva i službe, te životnog stanja čiji je netko u Crkvi dionik.«⁴⁵ To vijeće ne nadahnjuje se na kriterijima parlamentarne demokracije, jer djeluje na savjetodavan način, a ne snagom odlučivanja. No ipak, zbog toga ne gubi na svojem značenju i svojoj važnosti.⁴⁶ »Teologija i duhovnost zajedništva, zapravo, nadahnjuju međusobno i učinkovito slušanje pastirâ i vjernikâ, s jedne strane, držeci ih a priori ujedinjenima u svemu što je bitno i potičući ih, s druge strane, da se usuglase također u svemu prijepornome prema promišljenim i usklađenim mišljenjima.«⁴⁷ Crkva se okuplja i drži zajedno snagom Duha Svetog. U njoj vrijede kriteriji koji su drukčiji od svjetovnih kriterija. »Logika preglasavanja i pobjede većine nije logika kojom se treba voditi. Potrebno je oslušivati glas Duha i u skladu s njim tražiti najbolja rješenja za konkretne situacije. Upravo to i jest cilj pastoralne savjetodavnosti.«⁴⁸ Bogatstvo doprinosa župnoga pastoralnog vijeća u životu i djelovanju župne zajednice očituje se u kvaliteti pastoralne savjetodavnosti kod pastoralnog planiranja i programiranja. Danas se ne može više zamisliti pastoralno pla-

⁴³ Nikola ŠKALABRIN, *Ekonomsko i pastoralno vijeće*, 123.

⁴⁴ Nikola VRANJEŠ, *Župno pastoralno vijeće u dinamici teološko-pastoralnog programiranja*, u: *Riječki teološki časopis*, 17 (2009.) 1, 170.

⁴⁵ *Isto*, 171.

⁴⁶ Usp. IVAN PAVAO II., *Novo millennio ineunte – Ulaskom u novo tisućljeće*, br. 45.

⁴⁷ *Isto*.

⁴⁸ Nikola VRANJEŠ, *Župno pastoralno vijeće u dinamici teološko-pastoralnog programiranja*, 178.

niranje i programiranje u župnim zajednicama bez djelatnog doprinosa župnoga pastoralnog vijeća.⁴⁹

U našem razmišljanju dolazimo i do potrebnih kriterija za preporuku izbora članova – vijećnika župnoga pastoralnog vijeća. Prije formiranja novog saziva župnoga pastoralnog vijeća nužno je točno odrediti potrebne kriterije koje trebaju zadovoljiti osobe kandidati za ulazak u vijeće bilo da su osobe preporučene za izbor bilo da ih župnik sam imenuje. Uz kriterije prikladne zastupljenosti različitih segmenata vjernika koji čine župnu zajednicu, kao i oni koji donose statuti ili pravilnici župnih pastoralnih vijeća,⁵⁰ kandidate za župno pastoralno vijeće treba resiti ljudska zrelost, crkvena odgovornost, otvorenost za dijalog, komunikaciju, timski rad i suradnju, po mogućnosti organizacijske kvalitete, stručnost u određenim pastoralno-katehetskim pitanjima,⁵¹ vjera, cjelovita crkvenost, dobro poznavanje crkvene stvarnosti i konkretno stvarnosti vlastite župne zajednice, vidljiva i ispravna duhovnost,⁵² osjećaj suodgovornosti za vlastitu župnu zajednicu, svjesnost vrijednosti kulture planiranja i programiranja, svjesnost potrebe dobrog i kvalitetno osmišljenoga pastoralnog plana i programa vlastite župne zajednice.⁵³

⁴⁹ Više o pastoralnom planiranju i programiranju vidi u: Pero ARAČIĆ, Planiranje pastoralnog djelovanja; kako i zašto?, u: *Vjesnik Đakovačke i Srijemske biskupije*, 119 (1991.) 2, 27–28; 33–34; Pero ARAČIĆ, Prema 'planu i programu' u pastoralnom djelovanju. Načela, mogućnosti i teškoće, u: *Diacovensia*, 12 (2004.) 1, 55–72; Pero ARAČIĆ, Župno pastoralno vijeće, u: Josip KRPELJEVIĆ – Ivica ŽULJEVIĆ (ur.), *U službenju Božjem narodu*, 315–325; Milan ŠIMUNOVIĆ, *Pastoral za novo lice Crkve. Teološka promišljanja o župnoj zajednici*, Zagreb, 2006., 507–521; Alojzije ĆONDIĆ, *Ustani, zove te. Bogoslovno-pastoralna razmišljanja*, Split, 2013., 102–148.

⁵⁰ Lucija Boljat i Josip Šalković predlažu sljedeće kriterije koji bi ušli u pravilnike ili statute župnih pastoralnih vijeća: »Da bi kandidat bio sposoban za člana zahtijeva se da: 1. bude punoljetna osoba; 2. ima prebivalište na području župe; 3. bude u punom zajedništvu s katoličkom Crkvom; 4. ima primljene sakramente kršćanske inicijacije; 5. se odlikuje mudrošću i razboritošću te uživa dobar glas u župi; 6. bude moralno čestita osoba, aktivno uključena u župni život; 7. službu vrši besplatno i da voli župnu zajednicu; 8. bude suglasan da bude predložen od župnika i izabran od župljana; 9. ne vrši neku političku ili upravnu službu (npr. zastupnik u nacionalnom ili europskom parlamentu, gradonačelnik, načelnik, sindikalni vođa, predsjednik političke stranke i sl.); 10. ne bude član župnoga ekonomskog vijeća«, Lucija BOLJAT – Josip ŠALKOVIĆ, *Pravni okvir sudjelovanja i suodgovornosti na župnoj razini*, 268.

⁵¹ O kriterijima za preporuku izbora vijećnika vidi kod: Nikola VRANJEŠ, Župno pastoralno vijeće u dinamici teološko-pastoralnog programiranja, 190–193.

⁵² Usp. Pero PRANJIC, Duhovnost članova župnih pastoralnih vijeća, u: *Vjesnik Đakovačko-osječke nadbiskupije i Srijemske biskupije*, 144 (2016.) 5, 14–22.

⁵³ Usp. Josip ŠIMUNOVIĆ, Župno pastoralno vijeće – važno tijelo suodgovornosti i suradničkih odnosa. Teološko-pastoralna promišljanja o naravi i svrsi župnoga pastoralnog vijeća, 13.

Kada se formira saziv župnoga pastoralnog vijeća, ne bi se smjela zaboraviti formacija samih vijećnika.⁵⁴ Ta formacija može biti temeljna (narav, svrha i djelovanje župnoga pastoralnog vijeća) i trajna koja se ostvaruje tijekom trajanja saziva župnoga pastoralnog vijeća, a vidljiva je u izabranim temama u svrhu osobne izgradnje vijećnika i izgradnje same župne zajednice. U obradi tema, župnicima mogu pomoći izabrani vijećnici, kao i osobe stručnjaci iz polja teologije, sociologije, pedagogije, psihologije kao i pojedinih njihovih grana.⁵⁵

Istaknute i ukratko obrađene promjene ili poboljšanja u ostvarivanju i djelovanju župnoga pastoralnog vijeća traže da se promisle pravilnici ili statuti toga tijela, koji su na snazi u hrvatskim nad/biskupijama. Prošlo je dovoljno vremena od ponovnog oživljavanja ili uspostave župnih pastoralnih vijeća u župnim zajednicama hrvatskih nad/biskupija te su se prikupila konstruktivna iskustva i prijedlozi da se pravilnici ili statuti osvježe, nadopune i konkretiziraju. To bi više i bolje omogućilo župnome pastoralnom vijeću da kao tijelo suradnje i suodgovornosti pomogne župniku »u planiranju, pripremi, usklađivanju u izvođenju pastoralnih aktivnosti u župi na području naviještanja, bogoslužja i dobrotvornosti, prema odredbama kanonskog prava«⁵⁶. Cjelokupna »pastoralna aktivnost zamišlja župu kao *kompoziciju* u kojoj svaki instrument i svaki glas daje svoj doprinos, koji puta mali doprinos, ali bez kojega simfonija ne bi uspjela«⁵⁷. Župno pastoralno vijeće svakako je važan *instrument* koji pridonosi što boljem uspjehu župne zajednice kao jedne jedinstvene simfonije!

3. Župno ekonomsko vijeće – tijelo suradnje i suodgovornosti na župnoj razini

Nakon demokratskih promjena Crkva u Republici Hrvatskoj izlazi iz skoro pedesetogodišnje getoizacije,⁵⁸ postaje dijelom javnosti u kojoj može kritički

⁵⁴ Usp. Stipe NIMAC, Odgoj župnih pastoralnih vijeća za dijakoniju, u: *Kateheza*, 11 (1989.) 1–2, 39–42.

⁵⁵ Nikola Vranješ predstavlja neizostavne teme za formaciju vijećnika na susretima župnoga pastoralnog vijeća te savjetuje da ti susreti ne ostanu bez katehetskog i formativnog dijela. Teme koje spomenuti autor predlaže jesu: organizacija i bitni elementi župnog pastoralna, upoznavanje s crkvenim službama i zaduženjima, suradnja sa župnim skupinama i s crkvenim pokretima te kriteriji za preporuku izbora vijećnika. Više vidi u: Nikola VRANJEŠ, Župno pastoralno vijeće u dinamici teološko-pastoralnog programiranja, 184–190.

⁵⁶ Lucija BOLJAT – Josip ŠALKOVIĆ, Pravni okvir *sudjelovanja i suodgovornosti* na župnoj razini, 267.

⁵⁷ Marin SRAKIĆ, Izgradnja partikularne Crkve: župna i biskupijska tijela, 88.

⁵⁸ O toj temi preporučujemo članak: Josip BALOBAN, das Verhältnis zwischen Staat und Kirche in Kroatien, u: Stefan MÜCKL (ur.), *Kirche und Staat in Mittel-und Osteuropa. Die*

prosuđivati društvenu stvarnost, ali i u kojoj društvo može kritički promatrati njezinu stvarnost. »Time je dovedena u poziciju da ne bude transparentnija samo svojim propovijedanjem, već i cjelokupnim životom, kako unutar nje same (ad intra), tako i u odnosu na javnost (ad extra), što se odnosi i na njezino materijalno poslovanje.«⁵⁹ Čovjek današnjice jako je osjetljiv kada su u pitanju posjedovanje i korištenje materijalnih dobra, bez obzira o kojim se subjektima radi i na kojim razinama. Ni Crkva nije izuzeta od te osjetljivosti!

Ove nas početne misli uvode u razmišljanje o drugom tijelu suradnje i suodgovornosti na župnoj razini, o njegovoj svrsi i važnosti postojanja, ali i djelovanja u skladu s općim pravom i propisima mjerodavne crkvene vlasti. Za razliku od župnoga pastoralnog vijeća, župno ekonomsko vijeće treba imati svaka župna zajednica.⁶⁰ »Neka svaka župa ima ekonomsko vijeće koje se, osim prema općem pravu, ravna i prema odredbama izdanim od dijecezanskog biskupa i u kojemu neka vjernici, odabrani tim odredbama, pomažu župniku u upravljanju župnim dobrima, uz održavanje propisa kan. 532« (ZKP 537). *Zakonik kanonskoga prava* smatra župno ekonomsko vijeće nužnim u svakoj župnoj zajednici, dok postojanje župnoga pastoralnog vijeća prepušta procjeni dijecezanskog biskupa.

Župno ekonomsko vijeće je, kako objašnjava Slavko Zec »skup fizičkih osoba, vjernika, stručnih u materijalnim poslovima, čijim sjednicama predsjedava župnik i koji su pozvani da zajednički savjetuju župnika na području upravljanja župnim dobrima. Župno ekonomsko vijeće nije upravitelj tih dobara, već jednostavno pruža svoju (stručnu) pomoć drugom subjektu, tj. župniku, koji je jedini upravitelj župe i župnih dobara po snazi svoje službe i biskupovu mandatu.«⁶¹ Vijeće ima savjetodavni, a ne odlučujući glas na sjednicama. To vijeće »ne može preuzeti ulogu koju župnik ima u upravljanju, niti se mogu zamijeniti uloge u upravljanju župnim dobrima jer uloga župnoga eko-

Entwicklung des Staat-Kirche-Verhältnisses in den Transformationsländern Mittel-und Osteuropas seit 1990, Berlin, 2018., 77–102.

⁵⁹ Milan ŠIMUNOVIĆ, Mjesto i uloga ekonomskoga vijeća u pastoralnom planiranju u župnoj zajednici. Pastoralne smjernice za novo shvaćanje župnoga ekonomskog vijeća, u: *Diacovensia*, 13 (2005.) 1, 38.

⁶⁰ Usp. Pravilnik župnoga ekonomskog vijeća Zagrebačke nadbiskupije, u: *Službeni vjesnik Zagrebačke nadbiskupije*, 86 (1999.) 4, 29–30; Pravilnik Župnog ekonomskog vijeća u Riječkoj nadbiskupiji, u: *Službeni vjesnik Riječke nadbiskupije*, 3 (2002.) 4, 77–78; Pravilnik župnog ekonomskog vijeća u Đakovačko-osječkoj nadbiskupiji, na: <http://djos.hr/wp-content/uploads/2014/04/Pravilnik-ZEV.pdf> (27. III. 2018.); Pravilnik Župnog ekonomskog vijeća u Požeškoj biskupiji, u: *Službeni vjesnik Požeške biskupije*, 14 (2010.) 3, 129–131.

⁶¹ Slavko ZEC, Župno pastoralno vijeće i Župno ekonomsko vijeće, u: *Vjesnik Đakovačke i Srijemske biskupije*, 124 (1996.) 5, 274.

nomskog vijeća je pomoć, suradnja i savjetovanje, a ne upravljanje. Savjetodavna funkcija župnoga ekonomskog vijeća ne umanjuje njegovu važnost jer su svi članovi pozvani biti savjetnici, ne samo u tehničkom izražavanju mišljenja, nego u dijeljenju odgovornosti za unutarnji život župe pravilnim i korisnim upravljanjem župnom imovinom. Župnik se ipak ne može distancirati od mišljenja većine članova župnoga ekonomskog vijeća, osim zbog teških razloga.«⁶²

Svaki član vijeća, svećenik i vjernici laici trebaju biti potpuno i ispravno upoznati što jest župno ekonomsko vijeće, koja je njegova svrha, mjerodavnost i zadaće. Samo tako župno ekonomsko vijeće moći će ispravno djelovati i funkcionirati unutar samoga sebe, unutar župne zajednice, ali i prema društvu. Dobro primjećuje Josip Baloban kada kaže: »dok financijsko poslovanje župe [...] nije transparentno članovima Crkve i onima izvan Crkve, postoji opravdana opasnost da se među vjernicima i u javnosti (pro)širi mišljenje o bogatstvu Crkve, o njezinoj sprezi s državom i o neosjetljivosti Crkve za akutna socijalna pitanja u društvu. Financijska transparentnost temelji se na sljedećim razlozima: živimo u vremenu u kojem javnost želi imati uvid u financije, koje se akumuliraju bilo od plaćanja poreznih obveznika bilo od dobrovoljnih priloga.«⁶³

Pastoralna konstitucija o Crkvi u suvremenom svijetu *Gaudium et spes* donosi: »Budući da su apostoli i njihovi nasljednici sa svojim suradnicima poslani ljudima naviještati Krista Spasitelja svijeta, oni se u vršenju svojega poslanja oslanjaju na silu Boga, koji vrlo često u slabosti svjedoka očituje snagu evanđelja. Svi koji se posvećuju služenju Božjoj riječi trebaju se služiti putovima i sredstvima koja su vlastita evanđelju i koja se u mnogočemu razlikuju od sredstava zemaljske države. Zemaljske stvari i sve što u okolnostima ljudskog života nadilazi ovaj svijet tijesno je, doduše, međusobno povezano, a i sama se Crkva služi vremenitim stvarima koliko to zahtijeva njezino osebujno poslanje« (GS 76). Na Crkvi je zadatak »pokazati da vremenita dobra s kojima raspolaže, a što se posebno odnosi na njezino vodstvo, nisu i nemaju svrhu u samima sebi, nego trebaju biti u službi njezina temeljnoga zadatka, u službi evangelizacije.«⁶⁴ U aktualizaciji toga važnog zadatka, između ostalih, svoje mjesto pronalazi i župno ekonomsko vijeće jer uporabu vremenitih dobara treba promišljati u kontekstu poslanja Crkve, odnosno župne zajednice.

⁶² Lucija BOLJAT – Josip ŠALKOVIĆ, Pravni okvir *sudjelovanja i suodgovornosti* na župnoj razini, 257.

⁶³ Josip BALOBAN, Veći angažman vjernika laika u životu župne zajednice, u: *Službeni vjesnik Zagrebačke nadbiskupije*, 86 (1999) 4, 23.

⁶⁴ Milan ŠIMUNOVIĆ, Mjesto i uloga ekonomskoga vijeća u pastoralnom planiranju u župnoj zajednici, 41.

Kao i članove župnoga pastoralnog vijeća tako i članove župnoga ekonomskog vijeća određuju određene potrebne kvalitete. »Uz dosadašnje određivanje kvaliteta koje članovi vijeća trebaju posjedovati, npr. da moraju biti moralno čestite osobe, aktivno uključene u župni život, sposobne procijeniti ekonomska pitanja u crkvenom duhu i po mogućnosti stručnjaci u pitanjima gospodarstva i prava, da nisu sa župnikom u krvnom srodstvu ili tazbini do četvrtog koljena, da nisu u gospodarskom ili poslovnom odnosu sa župom i sl., trebalo bi uvesti i kvalitetu da članovi vijeća ne mogu biti osobe koje vrše neku političku ili upravnu službu (npr. zastupnik u nacionalnom ili europskom parlamentu, gradonačelnik, načelnik, sindikalni vođa i sl.).«⁶⁵ Nužno je također istaknuti da članovi župnoga ekonomskog vijeća jesu kršćani koji žive sakramentalnim životom, koji sudjeluju na nedjeljnoj euharistiji, koji žive i osjećaju s Crkvom⁶⁶ i sa svojom župnom zajednicom.⁶⁷

Članovi župnoga ekonomskog vijeća također su sudionici temeljne i trajne formacije. Od posebne je važnosti da vijećnici budu ne samo informirani nego i formirani »o tome koja je uloga vijeća, odnosno koja su njihova prava i dužnosti. Očito u prava spada da budu upoznati s cjelokupnim novim sustavom financiranja Crkve, posebice nakon Ugovora s državom.«⁶⁸ Milan Šimunović primjećuje posebnu neinformiranost članova župnih ekonomskih vijeća koja se očituje u činjenici »da su materijalna dobra župe u službi ne samo izgradnje ili dotjerivanja crkvenih objekata, već i striktno pastoralnih zadataka župe te da, prema tome, ekonomsko vijeće ima ne samo kontrolnu, već u prvom redu promotivnu ulogu kada je riječ o ulaganjima župe. Naprotiv, mora biti jasnije izraženo, i vijećnicima predočeno, da župno ekonomsko vijeće treba biti izuzetno angažirano tijelo, koje će 'pratiti' pastoralno djelovanje.«⁶⁹ Potrebna formacija vijećnika župnoga ekonomskog vijeća urodit će senzibiliziranjem župljana za župne projekte s konkretnim akcijama. Bit će više svjesniji da nemaju samo savjetodavnu ili administrativnu ulogu, koje su bitne, nego i promotivnu, animatorsku i pastoralnu ulogu.⁷⁰ Svjesnost nabrojanih uloga vijećnika povećat će svjesnost djelatnosti župnoga ekonomskog vijeća kao ti-

⁶⁵ Lucija BOLJAT – Josip ŠALKOVIĆ, Pravni okvir *sudjelovanja i suodgovornosti* na župnoj razini, 261.

⁶⁶ Usp. Anton TAMARUT, *Sentire cum Ecclesia – osjećati s Crkvom*. Suvremeni naglasci, u: *Bogoslovska smotra*, 76 (2006.) 1, 61–79.

⁶⁷ Usp. Milan ŠIMUNOVIĆ, Mjesto i uloga ekonomskoga vijeća u pastoralnom planiranju u župnoj zajednici, 48.

⁶⁸ *Isto*, 51.

⁶⁹ *Isto*, 52.

⁷⁰ Usp. *Isto*, 53.

jela koje se uključuje u određene faze pastoralnoga plana i programa župne zajednice.

Iz svega rečenog proizlazi zaključak da je potrebno promisliti i obnoviti statute i pravilnike župnih ekonomskih vijeća na tlu Crkve u Republici Hrvatskoj. Tim postupcima točnije bi se definirala narav, svrha, sastav vijeća, izbor i rad članova vijeća, redovito i izvanredno upravljanje kao i kaznene i moralne odgovornosti.⁷¹

4. Župni *caritas* ili karitativna zajednica – tijelo suradnje i suodgovornosti na župnoj razini

Nakon govora o župnome pastoralnom vijeću i župnome ekonomskom vijeću, ukratko ćemo se posvetiti strukturi ili tijelu koje također može biti uspostavljeno na razini župne zajednice. To je župni *caritas* ili karitativna zajednica. Temelj za uspostavu župnoga *caritasa* ili karitativne zajednice pronalazimo u *Zakoniku kanonskoga prava*: »Da bi župnik brižljivo obavljao pastirsku službu, neka nastoji upoznati vjernike koji su povjereni njegovoj brizi; neka zato posjećuje obitelji, sudjeluje u brigama i tjeskobama, a naročito u žalostima vjernika i neka ih jača u Gospodinu [...], neka posebnom brigom prati siromahe, uciviljene, osamljene, prognane iz domovine i one koje pritišću posebne teškoće...« (ZKP, kan. 529 § 1). Temelj uspostave župnoga *caritasa* ili karitativne zajednice jest i odredba dijecezanskog biskupa kao i odredba iz statuta ili pravilnika župnoga pastoralnog vijeća. Hrvatski biskupi su svjesni stanja u Republici Hrvatskoj, kao i situacije mnogih građanki i građana koji su velikim dijelom i članovi Crkve, pa zdušno potiču da župni *caritasi* ili karitativne zajednice budu što bolje organizirani i uistinu aktivni.⁷²

»Svaki kršćanin i svaka zajednica moraju raspoznati put koji Gospodin pokazuje, ali od svih nas traži se da prihvatimo ovaj poziv: izaći iz vlastite udobnosti i imati hrabrosti poći na sve periferije koje trebaju svjetlo evanđelja«⁷³, riječi su pape Franje. Periferije koje trebaju svjetlo evanđelja te djelatnu vjeru (usp. Jak 2,14-18) i vidljivu ljubav Isusovih učenica i učenika jesu i one Isusove učenice i učenici (kao i oni koji to nisu), a nalaze se na rubu žup-

⁷¹ Usp. Lucija BOLJAT – Josip ŠALKOVIĆ, *Pravni okvir sudjelovanja i suodgovornosti na župnoj razini*, 275–283.

⁷² Usp. Milan ŠPEHAR, *Caritas*, u: Pero ARAČIĆ (ur.), »Jeremija, što vidiš?« (Jr 24,3). *Crkva u hrvatskom tranzicijskom društvu*, Đakovo, 2001., 377–379.

⁷³ Papa FRANJO, *Evangeliu gaudium – Radost evanđelja. Apostolska pobudnica o naviještanju evanđelja u današnjem svijetu* (24. XI. 2013.), Zagreb, 2013., br. 20.

ne zajednice ili društva svojim siromaštvom, osamljenošću, beskućništvom, zaboravljenosti, socijalnim ugroženostima ili životnim situacijama koje nisu željeli, pritisnuti raznim brigama, tjeskobama i žalostima (usp. GS 1).

U našem govoru o župnom *caritasu* kao važnom tijelu suradnje i suodgovornosti u župnoj zajednici, koristimo se i nazivom *karitativna zajednica* jer želimo promovirati to važno tijelo kao zajednicu. Poznato nam je da je župni *caritas* »župna pastoralna aktivnost, organizirana od nadležne crkvene vlasti, u svrhu promicanja djelotvorne kršćanske ljubavi vjernika u župnoj zajednici«⁷⁴. No svjesni smo činjenice uključivanja manjeg (da ne kažemo malog!) broja župljana u rad župnog *caritasa*. Stoga, »osjeća se potreba da se poradi na uključivanju šireg kruga župljana, od djece do starijih. Riječ je u prvome redu o buđenju sebedarne svijesti.«⁷⁵ Upravo to omogućuje karitativna zajednica koju promovira Plan i program župne kateheze Župna kateheza u obnovi župne zajednice.

Spomenuti Plan i program jasno govori da je ta »zajednica nužnost svake župne zajednice, odgovorne da na organiziraniji način promiče djelotvornu ljubav, služenje i solidarnost među ljudima«⁷⁶. Nadalje, Plan i program vidi karitativnu zajednicu kao onu koja odgaja kod svojih članova »svijest djelotvorne uzajamnosti, solidarnosti i volonterstva u službi svima kojima je pomoć potrebna. [...] Ova zajednica pozvana je da, uz ostalo, organizira župnu međupomoć u svim vidovima ljudskoga života, od savjetovanja u raznim osobnim i obiteljskim problemima do pomaganja u raznim kriznim situacijama i ugroženostima. Zato se preporuča formiranje uže skupine suradnika raznih struka, od liječnika, pedagoga, defektologa, socijalnih radnika, pravnika i dr. razvijanje ovakve solidarnosti i uzajamnosti je tim potrebnije u situaciji sve naglašenijeg individualizma i indiferentizma.«⁷⁷

U karitativnu zajednicu mogu se uključiti župljani najrazličitijih slojeva i svake životne dobi. Uz formaciju i animaciju onih koji jesu članovi karitativne zajednice,⁷⁸ ta zajednica formira, »animira i angažira cijelu župnu zajednicu,

⁷⁴ Pravilnik župnih *caritasa* Zagrebačke nadbiskupije, u: *Službeni vjesnik Zagrebačke nadbiskupije*, 89 (2002.) 6, 270.

⁷⁵ Milan ŠIMUNOVIĆ – Ivica PAŽIN, *Promjene u katehetskom pastoralu župne zajednice. Utopija ili stvarnost?*, Zagreb, 2017., 319.

⁷⁶ HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA – NACIONALNI KATEHETSKI URED, *Župna kateheza u obnovi župne zajednice*, 115.

⁷⁷ *Isto*, 116.

⁷⁸ Usp. Milan ŠIMUNOVIĆ – Ivica PAŽIN, *Promjene u katehetskom pastoralu župne zajednice. Utopija ili stvarnost?*, 316–325.; Josip ŠIMUNOVIĆ – Doroteja Kristina KREŠIĆ, *Caritas – nezaobilazna djelatnost župne zajednice. Mogućnosti ostvarivanja karitativne zajednice odnosno Župnog Caritasu u župnoj zajednici*, u: *Obnovljeni život*, 67 (2012.) 1, 87–105.

sve do suradnje na nadžupnom, dekanatskom i biskupijskom planu»⁷⁹. Karitativna zajednica ostvaruje svoje poslanje kada potiče »promjenu mentaliteta i prakse, pospješujući prijelaz:

- od skrbništva prema sudjelovanju;
- od milostinje prema prihvaćanju;
- od pomoći prema međusobnom dijeljenju;
- od uključivanja malog broja do sudjelovanja sviju u župnoj zajednici;
- od površnog poznavanja potrebe prema preuzimanju odgovornosti;
- od emotivnog i prigodnog prema sveobuhvatnom i kontinuiranom sudjelovanju.«⁸⁰

Župni *caritas* ili karitativna zajednica tijelo je koje nalazi svoje aktualno i potrebno poslanje u župnoj zajednici. Razlikuje se od župnoga pastoralnog vijeća i župnoga ekonomskog vijeća, o kojima smo također razmišljali u ovom članku, a za koje župna zajednica bira članove, one koji će predstavljati zajednicu. Župni *caritas* ili karitativna zajednica naprotiv »ima zadaću animirati sve vjernike u župi, pitati svakoga što može sa svoje strane učiniti i dati za točno konkretne potrebne: oni moraju imati ime i prezime, dob i spol, adresu i konkretnu potrebu«⁸¹.

Uz sve rečeno, možemo ukratko istaknuti i neke zadaće župnoga *caritasa* ili karitativne zajednice. Te bi zadaće bile:

- »1. upoznati cijelu župu s konkretnim potrebama konkretnih potrebnih i najprije se moliti za njih kako bi patnje samo nekih postale patnje svih;
2. otvarati granice svoje župe potrebama drugih;
3. animirati cijelu župnu zajednicu i izgrađivati tako u njoj osjećaj odgovornosti;
4. povezati u župi sve one koji mogu pružiti konkretnu stručnu pomoć;
5. povezati se s lokalnim oblastima u zajedničkom radu pomaganja;
6. promovirati dragovoljstvo.«⁸²

Očito je da je župni *caritas* ili karitativna zajednica više od samog pružanja materijalnih dobara potrebitima u određenim razdobljima godine. Župni *caritas* ili karitativna zajednica svoje djelovanje usmjeruje na »izgrađivanje cijele župne zajednice i društva u organiziranju dugoročne pomoći

⁷⁹ HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA – NACIONALNI KATEHETSKEKI URED, *Župna kateheza u obnovi župne zajednice*, 116.

⁸⁰ *Isto*.

⁸¹ Milan ŠPEHAR, *Caritas i dragovoljni rad*, Zagreb, 2001., 18.

⁸² *Isto*, 19.

potrebnima«⁸³. Za to izgrađivanje nužan je i odgoj koji počinje već u obiteljima, pa se nastavlja u osnovnim i srednjim školama na nastavi katoličkoga vjeronauka kao i u župnim zajednicama na katehetskim susretima svih dobnih i interesnih skupina.

Zaključne misli

U članku smo razmišljali o župnome pastoralnom vijeću, župnome ekonomskom vijeću i župnom *caritasu* ili karitativnoj zajednici – tijelima sudjelovanja i suodgovornosti na župnoj razini. Promišljajući njihovu narav, svrhu, konkretno ostvarivanje, izrekli smo kroz članak neke misli, poticaje i određene zaključke. Iako se u konkretnom djelovanju spomenutih tijela u Crkvi u Republici Hrvatskoj nalaze poteškoće, može se uglavnom »podržati ocjena o većinskoj prihvaćenosti i uočenoj potrebnoj svrhovitosti djelovanja istih za život župe«⁸⁴. Zato za kraj želimo još jednom istaknuti neke potrebne korake za što bolje ostvarivanje tih važnih i potrebnih tijela na razini župne zajednice.

1. Ivan Pavao II. u Apostolskom pismu episkopatu, kleru i vjernicima na završetku Velikoga jubileja godine 2000. *Novo millennio ineunte* potiče sve članove Katoličke crkve na duhovnost zajedništva: »Napraviti od Crkve dom i školu zajedništva: evo velikog izazova koji stoji pred nama u tisućljeću koje započinje, želimo li biti vjerni Božjem planu i odgovoriti na duboka očekivanja svijeta. Što to uistinu znači? [...] Prije planiranja konkretnih inicijativa potrebno je promicati duhovnost zajedništva omogućujući da se ona pokaže kao odgojno načelo na svim mjestima gdje se izgrađuje čovjek i kršćanin, gdje se odgajaju službenici oltara, posvećeni službenici, pastoralni djelatnici, gdje se grade obitelji i zajednice.«⁸⁵ Svjesnost potrebnog zajedništva svih članova veoma je važna za život i djelovanje Crkve na svim njezinim razinama. U tom smislu zajedništvo omogućuje suradnju svećenika i vjernika laika u kvalitetnom i obogaćujućem radu u župnome pastoralnom vijeću, župnome ekonomskom vijeću i župnom *caritasu* ili karitativnoj zajednici.

⁸³ Josip ŠIMUNOVIĆ, *Župna zajednica na početku trećega tisućljeća. Pastoralno-teološka razmišljanja o mogućnostima ostvarivanja župnoga pastoralna u Republici Hrvatskoj*, Zagreb, 2009., 318.

⁸⁴ Nikola VRANJEŠ, *Župno pastoralno vijeće u dinamici teološko-pastoralnog programiranja*, 193. Vjernici laici su najspremniji sudjelovati u radu župnog *caritasa*. Više o tome vidi u: Stjepan BALOBAN, *Primjena supsidijarnosti u crkvenom životu vjernika laika u Hrvatskoj prema empirijskom istraživanju o supsidijarnosti*, u: *Bogoslovska smotra*, 81 (2011.) 4, 864–866.

⁸⁵ IVAN PAVAO II., *Novo millennio ineunte – Ulaskom u novo tisućljeće*, br. 43.

2. Suradnju svećenika i vjernika laika »pretpostavlja lik koncilskog svećenika koji među ostalima posjeduje sljedeće karakteristike: ima vodstvene sposobnosti; može i zna otkrivati razne karizme kojima su obdareni vjernici laici; ima sposobnosti dijaloškog pristupa; kadar je zajedno planirati s vjernicima laicima; zna odati priznanje za učinjeno dobro; sposoban je brinuti se za permanentno obrazovanje vjernika laika; spreman je i sposoban rješavati eventualne konflikte«⁸⁶. Za dobru suradnju i »od vjernika laika se očekuje prije svega otvorenost zajedničkom suživotu i svijesti odgovornosti da je njegova uloga u kršćanskoj zajednici ne samo potrebna i korisna nego i nezamjenjiva – i obavezna«⁸⁷. Koncilsko shvaćanje, prihvaćanje i razvijanje teologije prezbitera i laikata nalazi potrebnu aktualizaciju u tijelima sudjelovanja i suodgovornosti na župnoj razini.

3. Očekivajuće kvalitetno i djelatno ispunjenje postojanja župnoga pastoralnog vijeća, župnoga ekonomskog vijeća i župnog *caritasa* ili karitativne zajednice omogućuju njihovi članovi. Članovi su oni koji udahnuju potrebnu dinamiku i kreativnost u svakodnevicu tih tijela. Stoga je nužno promisliti i preciznije odrediti kriterije po kojima bi se lakše moglo predlagati kandidate za izbor u sastav vijeća i župnog *caritasa* ili karitativne zajednice. U svjetlu izrečenoga, nužno je za ostvarenje konkretne djelatnosti župnoga *caritasa* ili karitativne zajednice poticati da se sve više župljanki i župljana uključe u rad tijela.

4. Kada su odabrani članovi tijela sudjelovanja i suodgovornosti na župnoj razini, ne bi se smjela zaboraviti ni njihova formacija. Katehetski i formacijski moment veoma se lako može integrirati na sjednicama ili susretima tih tijela. Naglašen moment »ključna je odrednica od koje se danas mora krenuti i bez koje nije moguće zamisliti vlastito i kreativno projekatualno djelovanje«⁸⁸ župnoga pastoralnog vijeća, župnoga ekonomskog vijeća i župnog *caritasa* ili karitativne zajednice. Brigu o formaciji članova treba voditi i nad/biskupija kao dokaz pastirske skrbi i ljubavi za vjernike, ali i želje da u njezinim župnim zajednicama djeluju vjerom utemeljena, evanđeljem nadahnuta, kvalitetna i djelatna tijela sudjelovanja i suodgovornosti.

5. Odabrani članovi tijela sudjelovanja i suodgovornosti na župnoj razini uključuju se svojim savjetodavnim glasom i radom u osmišljavanje, provjeru i provedbu cjelokupnoga pastoralnog plana i programa u župnoj zajednici. Za pastoralno planiranje i programiranje u župnoj zajednici nužno je odgajati i

⁸⁶ Stjepan BALOBAN, Odnos prezbitera i vjernika laika, 323.

⁸⁷ *Isto*.

⁸⁸ Nikola VRANJEŠ, Župno pastoralno vijeće u dinamici teološko-pastoralnog programiranja, 184.

trajno educirati sve članove spomenutih tijela jer i o njihovu angažmanu ovisi kvaliteta života i djelovanja župne zajednice.

6. Članovi župnoga pastoralnoga vijeća i župnoga ekonomskog vijeća imaju savjetodavni glas. Javlja se potreba da se jasnije definira savjetodavnost vjernika laika jer jasnije određenje savjetodavnog glasa ide u prilog aktivnijeg sudjelovanja vjernika laika u vijećima. To bi bilo angažirano savjetovanje koje na neki način obvezuje župnika da prijedloge i savjete koji su izrečeni u dobroj namjeri i zauzetoj brizi za boljitak župne zajednice prerekne u konkretne odluke.⁸⁹

7. Sve rečeno vodi k tome da se pravilnici i statuti tih tijela suradnje i suodgovornosti na razini župne zajednice promisle i revidiraju kako bi ta važna tijela mogla što bolje ispunjati svoje poslanje u konkretnom vremenu i na konkretnom prostoru.⁹⁰

Summary

BODIES OF PARTICIPATION AND CO-RESPONSIBILITY AT THE PARISH LEVEL

Josip ŠIMUNOVIĆ

Catholic Faculty of Theology, University of Zagreb
Vlaška 38, p.p. 432, HR – 10 001 Zagreb
josip.simunovic@zg.t-com.hr

The topic of this article directs towards a reflection on the importance of bodies of participation of priests and lay believers and on their common responsibility for quality setting and developing the whole pastoral-catechetical realisation of the parish community. These bodies of participation and co-responsibility are either recommended (parish pastoral council) or obligatory (parish economic council), according to the Code of Canon Law. To these important bodies one should add another, established body that never loses its relevancy. The presence of this body in parish communities is regulated by particular legislation and the power of decision of the diocesan bishop. This body is the parish caritas or charitable community. Activity of the aforementioned

⁸⁹ Usp. Milan ŠIMUNOVIĆ, Mjesto i uloga ekonomskoga vijeća u pastoralnom planiranju u župnoj zajednici, 50.

⁹⁰ Usp. Slaven ŠKOLKA, Izazovi i mogućnosti župnog pastoralnog vijeća, u: *Vjesnik Dakovačko-osječke nadbiskupije i Srijemske biskupije*, 144 (2016.) 5, 23–27.

tioned bodies of participation and co-responsibility of priests and lay believers at the parish level is realised through dynamics of pastoral planning and programming. The pastoral planning and programming is very important and necessary in each parish community. It aims at having the best possible response to the signs of the times that are posing challenges to the life and activity of a parish community on the daily basis. It reflects vitality and needed pastoral mobility of each parish community. The article discusses the purpose and nature of these bodies and the election of members and their formation, which is all in the service of ecclesial positioning and activity of these bodies in the parish community. The times in which we live are increasingly confirming their importance and necessity that are realised through the concrete participation of lay believers in participatory, dialogical, and co-responsible relations with priests to whom the diocesan bishop entrusted the care for parish communities.

At the beginning the article is shortly presenting selected thoughts of the universal and particular magisterium on the cooperation of priests and lay believers. This presented discourse is a good starting point for developing thoughts on bodies of participation and co-responsibility – parish pastoral council, parish economic council, and parish caritas or charitable community. These are all welcome particular ecclesial structures at the parish level.

Keywords: *parish pastoral council, parish economic council, parish caritas, charitable community, co-responsibility, pastoral planning and programming.*